

V Bruseli 18. 5. 2017
COM(2017) 239 final

**SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Výročná správa za rok 2016 o uplatňovaní Charty základných práv Európskej únie

{SWD(2017) 162 final}

1. Úvod

Základné práva a hodnoty, na ktorých bola založená Európska únia, prešli v roku 2016 skúškou. Vývoj v členských štátoch ukázal, že dodržiavanie hodnôt a práv zakotvených v Charte základných práv EÚ nemožno považovať za samozrejmosť.

EÚ čelila viacerým problémom: následkom nebývalého príchodu utečencov na jej vonkajšie hranice, hospodárskej nerovnováhy a viacerým teroristickým útokom. Ľudia zasiahnutí viacerými krízami prestávajú veriť tomu, že ich deťom sa bude dariť lepšie. Majú pochybnosti, či ich inštitúcie stále dokážu ochrániť pred problémami a hrozbami migrácie, finančného zmätku a terorizmu. Tieto okolnosti vytvorili priaznivé prostredie pre nacionalizmus, populizmus a intoleranciu a viedli k obhajobe vylúčenia a izolácie ako jediného spôsobu riešenia súčasných problémov.

V súvislosti s rastúcou intoleranciou je dôležité aj to, aby EÚ znovu dôsledne potvrdila a podporovala rovnaké práva pre všetkých. Tretie výročné kolokvium o základných právach v roku 2017 bude venované podpore práv žien a rodovej rovnosti. Bude to príležitosť na riešenie hospodárskeho a politického posilnenia postavenia žien, ich práv vo verejnej aj súkromnej oblasti života a na boj proti násiliu páchanému na ženách vo všetkých podobách, pričom tento boj je zároveň predmetom cielených akcií počas celého roka.

Na základné práva v EÚ vplýva celková atmosféra. EÚ musí vynakladať rúzne úsilie o obhajobu svojich spoločných hodnôt demokracie, základných práv a právneho štátu proti silám, ktoré sa snažia polarizovať naše spoločnosti a ohrozujú náš model otvorenosti a solidarity. Európske a vnútroštátne inštitúcie musia znovu získať dôveru ľudí, a to tak, že preukážu, že dokážu zaručiť slobodu, bezpečnosť a prosperitu. Základom tohto snaženia bude úspešná ochrana a podpora základných práv a spoločných hodnôt EÚ, pričom inštitúcie EÚ musia ísť príkladom. V tejto súvislosti je neoceniteľným nástrojom charta, ktorá by sa mala naplno využívať.

2. Uplatňovanie Charty základných práv EÚ

2.1 Podpora a ochrana základných práv

Zabezpečenie základných práv pre všetkých v Európskej únii

V roku 2016 EÚ prijala niekoľko iniciatív, aby sa práva uvedené v charte premietli do konkrétnych prínosov pre ľudí v EÚ. Mnohé z nich sa zamerali na zaistenie rovnosti a sociálnej spravodlivosti. Komisia sa napríklad zapojila do verejnej konzultácie o vypracovaní európskeho **piliera sociálnych práv**¹. Tento pilier čerpá zo sociálnych práv stanovených v charte a podporí sa ním dobré fungovanie

¹ Výsledky konzultácií, ktoré prebiehali od marca do decembra 2016, sa v súčasnosti skúmajú a využívajú pri príprave návrhu Komisie o európskom pilieri sociálnych práv. Ďalšie informácie sú k dispozícii na stránke: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights_sk.

spravodlivých trhov práce a systémov sociálneho zabezpečenia. Budú sa ním riešiť otázky kľúčového významu pre jednotlivcov, ako napríklad rovnaké príležitosti a prístup na trh práce, spravodlivé pracovné podmienky a primeraná a udržateľná sociálna ochrana.

Okrem toho bola zriadená európska platforma na posilnenie spolupráce pri riešení problému nedeklarovanej práce², aby sa tak podporilo zaistovanie dodržiavania **práva na spravodlivé a primerané pracovné podmienky** (článok 31 charty).

V roku 2016 sa podnikli kroky na podporu **práva na rodinný život** (článok 7 charty):

- Komisia navrhla nové pravidlá v rámci nariadenia Brusel IIa, ktorými sa po ich prijatí zlepši ochrana dieťaťa v cezhraničných právnych sporoch týkajúcich sa rodičovských práv a povinností v súvislosti so zverením dieťaťa do starostlivosti³,
- prijali sa dve nové nariadenia, aby sa pomohlo medzinárodným párom, či už v manželstve, alebo registrovanom partnerstve, pri každodennom spravovaní ich majetku a jeho rozdelení v prípade rozvodu alebo úmrtia jedného z nich⁴.

Právo na spravodlivý súdny proces (články 47 a 48 charty) získalo konkrétny účinok prostredníctvom prijatia skupiny smerníc: o prezumpcii nevinoty a práve byť prítomný na konaní pred súdom⁵; o právnej pomoci⁶ a procesných zárukách pre deti⁷. Uvedená smernica o procesných zárukách pre deti spoločne s novými pravidlami nariadenia Brusel IIa bude mať pozitívny vplyv na **práva dieťaťa** (článok 24 charty).

² Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/344 z 9. marca 2016 o zriadení európskej platformy na posilnenie spolupráce pri riešení problému nedeklarovanej práce, Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2016, s. 12 – 20.

³ Návrh nariadenia Rady o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (prepracované znenie), COM(2016) 0411 final, 30.6.2016.

⁴ Nariadenie Rady (EÚ) 2016/1103 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov, Ú. v. EÚ L 183, 8.7.2016, s. 1 – 29; nariadenie Rady (EÚ) 2016/1104 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev, Ú. v. EÚ L 183, 8.7.2016, s. 30 – 56.

⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie nevinoty a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 65, 11.3.2016, s. 1 – 11.

⁶ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1919 z 26. októbra 2016 o právnej pomoci pre podozrivé a obvinené osoby v trestnom konaní a pre vyžiadané osoby v konaní o európskom zatykači, Ú. v. EÚ L 297, 4.11.2016, s. 1 – 8.

⁷ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 132, 21.5.2016, s. 1 – 20.

Komisia spustila platformu na riešenie sporov online⁸, ktorá pomáha spotrebiteľom pri riešení sporov s obchodníkmi EÚ v súvislosti s online nákupmi mimosúdnou cestou, lacno, jednoducho a rýchlo a v každom úradnom jazyku EÚ, čím sa posilňuje **ochrana spotrebiteľa** (článok 38 charty).

Ochrana osobných údajov ľudí v EÚ a inde

Ďalšou kľúčovou oblasťou, na ktorú sa zameriavali činnosti v roku 2016, bola **ochrana osobných údajov** (článok 8 charty). V tejto súvislosti bolo veľkým krokom vpred prijatie všeobecného nariadenia o ochrane údajov⁹ a smernice o ochrane údajov pre políciu a orgány trestnej justície¹⁰.

Všeobecným nariadením o ochrane údajov sa posilňujú a modernizujú existujúce pravidlá: ľudia budú mať jednoduchší prístup k vlastným osobným údajom, právo na prenosnosť údajov, objasnené „právo na zabudnutie“ a určité práva vzťahujúce sa na prípad porušenia ochrany osobných údajov. Vo všeobecnom nariadení o ochrane údajov sa ďalej ukladá povinnosť spoločnostiam a organizáciám okamžite informovať národné dozorné orgány o vážnom porušení ochrany osobných údajov, aby mohli používatelia prijať vhodné opatrenia. Všeobecné nariadenie o ochrane údajov navyše ako jediný právny nástroj EÚ zavádza jediný súbor pravidiel, aby mali jednotlivci budú mať rovnakú úroveň ochrany bez ohľadu na to, kde v EÚ sa budú nachádzať.

Zámerom smernice (EÚ) 2016/680 je zabezpečiť účinnú výmenu informácií medzi vnútroštátnymi orgánmi presadzovania práva a zaistiť, aby boli údaje obetí, svedkov a podozrivých z trestných činov náležite chránené počas trestného vyšetrovania alebo konania v rámci presadzovania práva. Každé spracovanie údajov v EÚ súvisiace s presadzovaním práva musí byť v súlade so zásadami nevyhnutnosti, proporcionality a zákonnosti a musí ponúkať primerané záruky pre jednotlivcov.

Súčasne s touto posilnenou ochranou v rámci EÚ Komisia zaistila aj primeranú ochranu údajov mimo EÚ. V júli 2016 prijala rozhodnutie o primeranosti **štítu na ochranu osobných údajov** medzi EÚ a USA, ktorým sa zaisťuje voľný tok osobných údajov na obchodné účely medzi spoločnosťami EÚ a USA certifikovanými v rámci štítu na ochranu osobných údajov pri súčasnom zabezpečení základného práva na ochranu údajov.

Ďalším míľnikom bolo decembrové uzatvorenie **zastrešujúcej dohody**¹¹ medzi EÚ a USA, ktorou sa zabezpečuje vysoká úroveň ochrany údajov pri prenose osobných údajov medzi EÚ a Spojenými štátmi americkými v kontexte policajnej alebo justičnej spolupráce v trestných veciach.

⁸ K dispozícii na stránke: <https://webgate.ec.europa.eu/odr/main/index.cfm?event=main.home.chooseLanguage>

⁹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov), Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 1 – 88.

¹⁰ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/680 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov príslušnými orgánmi na účely predchádzania trestným činom, ich vyšetrovania, odhaľovania alebo stíhania alebo na účely výkonu trestných sankcií a o voľnom pohybe takýchto údajov a o zrušení rámcového rozhodnutia Rady 2008/977/SVV, Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 89 – 131.

Ochrana práv najzraniteľnejších osôb

Ťažké časy zvyčajne často najviac zasiahnu tých najzraniteľnejších. Ďalšou významnou oblasťou, na ktorej sa EÚ venovala v roku 2016, bolo riešenie migračnej situácie, predovšetkým zaistenie ochrany **práva na azyl** (článok 18 charty) a dodržiavania **zásady zákazu vyhostenia alebo vrátenia** (článok 19 charty). V nadväznosti na svoje oznámenie o **reforme spoločného európskeho azylového systému (CEAS)**¹² v apríli 2016 Komisia navrhla zmeny existujúcich pravidiel zamerané na:

- i) zriadenie spravodlivejšieho a udržateľnejšieho systému na prerozdeľovanie žiadateľov o azyl medzi členskými štátmi (návrh na prepracované znenie dublinského nariadenia)¹³ a zaistenie jeho účinného vykonávania (návrh na prepracované znenie nariadenia Eurodac)¹⁴;
- ii) väčšiu harmonizáciu konania o azyle a noriem medzinárodnej ochrany s cieľom zaistiť vysokú úroveň ochrany a prijímania a primerané záruky pre žiadateľov o azyl v celej EÚ, ako aj obmedziť neregulárne sekundárne pohyby (návrh nariadenia o konaní o azyle¹⁵, kvalifikačné nariadenie¹⁶ a prepracované znenie smernice o podmienkach prijímania¹⁷);
- iii) uľahčenie spoločného prístupu k bezpečnému a zákonnému príchodu do EÚ pre ľudí, ktorí potrebujú medzinárodnú ochranu, pri zachovaní solidarity s krajinami, ktoré sú hostiteľskými krajinami veľkého počtu vysídlených osôb (návrh nariadenia, ktorým sa zriaďuje rámec Únie pre presídľovanie¹⁸);
- iv) premenu Európskeho podporného úradu pre azyl na plnoprávnú agentúru EÚ s posilneným mandátom na riešenie všetkých štrukturálnych nedostatkov azylového systému EÚ (návrh nariadenia o Agentúre Európskej únie pre azyl¹⁹).

Ťažiskom týchto legislatívnych návrhov bola podpora a ochrana **práv dieťaťa** (článok 24 charty). Mimoriadna pozornosť sa venovala deťom bez sprievodu v kľúčových oblastiach, ako sú riešenie záujmu dieťaťa, právo dieťaťa na vypočutie v konaní o azyle a zaistenie vhodných podmienok prijímania a účinného poručníctva.²⁰ Komplexný prístup Komisie k ochrane všetkých detí počas migrácie bol jadrom **10. výročného európskeho fóra o právach dieťaťa**, ktoré sa konalo

¹¹ Dohoda medzi Spojenými štátmi americkými a Európskou úniou o ochrane osobných informácií v súvislosti s predchádzaním trestným činom, ich vyšetrovaním, odhaľovaním a stíhaním; http://ec.europa.eu/justice/data-protection/files/dp-umbrella-agreement_en.pdf.

¹² Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade. Smerom k reforme spoločného európskeho azylového systému a zlepšeniu možností legálnej migrácie do Európy, COM(2016) 197 final, 6.4.2016.

¹³ COM(2016) 270

¹⁴ [COM\(2016\) 272](#)

¹⁵ [COM\(2016\) 467](#)

¹⁶ [COM\(2016\) 466](#)

¹⁷ COM(2016) 465

¹⁸ COM(2016) 468

¹⁹ COM(2016) 271

²⁰ Prehľad zmenených a navrhnutých ustanovení o ochrane dieťaťa v uvedených legislatívnych návrhoch možno nájsť na stránke: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/ceas_provision_on_children_table_updated.pdf.

v novembri²¹. V decembri 2016 Komisia navrhla posilnenie Schengenského informačného systému²², čím sa zlepšia možnosti úradníkov v oblasti presadzovania práva a príslušníkov pohraničnej stráže pri hľadaní stratených detí, a to aj v súvislosti s migráciou.

Podpora otvorených a tolerantných spoločností, v ktorých nie je prítomný rasizmus

Súčasná atmosféra viedla k nárastu **rasizmu a intolerancie zameraných proti etnickým, náboženským a iným menšinám** v celej Európe.²³ Ovplyvňuje to mnohé základné práva zakotvené v charte vrátane práva na nediskrimináciu (článok 21), práva na dôstojnosť (článok 1), práva na nedotknuteľnosť osoby (článok 3) a práva na život (článok 2).

Komisia poskytla platformu pre členské štáty, občiansku spoločnosť, agentúry EÚ a medzinárodné organizácie²⁴, aby mohli pracovať na lepších reakciách na trestné činy z nenávisti a nenávistné prejavy. Dôraz sa kládol na:

- zaznamenávanie a zhromažďovanie údajov o prípadoch trestného činu z nenávisti vo všetkých členských štátoch,
- posilnenie podpory pre obeť, a
- boj proti nezákonným nenávistným prejavom online.

Súbežne s touto politickou podporou Komisia naďalej pokračovala aj v dvojstranných rozhovoroch s členskými štátmi o veľkých medzerách v spôsobe, akým transponujú právo Únie²⁵. V dôsledku toho mnohé z nich pozmenili svoje trestné právo.

V záujme obmedzenia nenávistných prejavov online a posilnenia pozície nových mediálnych subjektov Komisia 31. mája uzatvorila dohodu so spoločnosťami Facebook, Twitter, YouTube

²¹ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=34456. Na túto prácu nadviazala Komisia prijatím oznámenia Ochrana migrujúcich detí z 12. apríla 2017 [COM(2017) 211 final].

²² http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4402_sk.htm.

²³ V prieskume, ktorý v roku 2013 uskutočnila Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA), sa zistilo, že v krajinách ako Maďarsko, Francúzsko a Belgicko až 48 % respondentov uvažovalo o emigrácii, pretože sa ako Židia prestali cítiť bezpečne: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu-member-states-experiences-and>. V niekoľkých členských štátoch začala mešity chrániť polícia, pričom podľa správ organizácií občianskej spoločnosti v rokoch 2014 a 2015 v krajinách ako Francúzsko, Spojené kráľovstvo, Švédsko a Belgicko začal prudko stúpať počet incidentov proti moslimom vrátane násilných útokov na moslimky so šatkami na hlavách. Na vzostupe sú útoky a nenávistné prejavy zamerané na žiadateľov o azyl a migrantov, ako aj útoky a pokusy o podpálenie útulkov pre utečencov. Po referende v Spojenom kráľovstve v júni 2016 sa zaznamenala vlna nenávisti voči jednotlivcom a skupinám na základe ich národnostného alebo etnického pôvodu, pričom organizácie občianskej spoločnosti hlásia v mnohých členských štátoch narastajúce nepriateľstvo voči Rómom a osobám afrického pôvodu. V roku 2017 zverejní FRA svoj prieskum EÚ – MIDIS2, ktorý umožní porovnať trendy v skúsenostiach rôznych menšinových skupín.

²⁴ Skupina EÚ na vysokej úrovni pre boj proti rasizmu, xenofóbii a iným formám neznášanlivosti; pozri: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=51025.

²⁵ Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV z 28. novembra 2008 o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva.

a Microsoft o **kódexe správania v boji proti nezákonným nenávisným prejavom online**²⁶. Spoločnosti sa okrem iného zaviazali, že:

- do 24 hodín preskúmajú väčšinu platných oznámení, ktoré dostanú od občanov a občianskej spoločnosti, týkajúcich sa odstránenia nezákonného obsahu, ktorým sa verejne podnecuje násilie a nenávisť, a
- posúdia ich aj vzhľadom na vnútroštátne trestné právo, ktorým sa transponuje právo Únie.

Komisia pozorne sleduje pokrok v spolupráci s občianskou spoločnosťou, členskými štátmi a IT spoločnosťami a v decembri predložila prvé výsledky.²⁷

Medzi ďalšie kľúčové akcie, ktoré EÚ podporuje v rámci boja proti intolerancii offline a online, patrí popri vzdelávaní aj podpora mediálnej gramotnosti, kritického myslenia a vyváženého rozprávania už v samotných základoch (pozri oddiel 4).

2.2. Zaistenie dodržiavania základných práv

Inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie musia dodržiavať chartu pri všetkých svojich činnostiach. Všetky porušenia možno predložiť Súdnemu dvoru Európskej únie. Komisia vynakladá veľké úsilie o začlenenie problematiky základných práv do všetkých oblastí, teda o zaistenie toho, aby sa vo všetkých jej legislatívnych a politických návrhoch v plnej miere dodržiavali.

Dobрым príkladom tohto začleňovania do všetkých oblastí je **smernica o boji proti terorizmu**, na ktorej sa dohodli Európsky parlament a Rada v decembri 2016²⁸. Obsahuje explicitnú – prvú svojho druhu – doložku o základných právach, pričom počas procesu vypracovania a rokovania sa brali do úvahy viaceré aspekty základných práv vrátane nevyhnutnosti a proporcionality zásahov do práva na slobodu pohybu, na ochranu údajov a slobodu prejavu (články 45, 8 a 11 charty). Náležite sa zohľadnili aj zásady zákonnosti a primeranosti trestných činov a trestov (článok 49 charty) a práva obetí vrátane práva na účinný prostriedok nápravy (článok 47 charty). V rámci posúdenia smernice *ex post* sa vyhodnotí aj jej vplyv na základné práva a slobody.

V roku 2016 Komisia prijala návrh na aktualizáciu **nariadenia EÚ o kontrole vývozu** v prípade citlivých položiek (s dvojakým použitím)²⁹. Nariadením sa vytvára silný rámec na kontrolu vývozu technológie kybernetického dohľadu, ak existuje riziko jej zneužitia na účely vážnych porušení ľudských práv alebo medzinárodného humanitárneho práva. Na základe návrhu Komisie sa navyše

²⁶ K dispozícii na stránke: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf.

²⁷ Prvé posúdenie nového kódexu správania je k dispozícii na stránke: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/factsheet-code-conduct-8_40573.pdf

²⁸ Smernica (EÚ) 2017/541 z 15. marca 2017.

²⁹ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady z 28. septembra 2016, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, transferu, sprostredkovania, technickej pomoci a tranzitu položiek s dvojakým použitím, COM(2016) 616 final.

posilnili pravidlá EÚ, ktorými sa zakazuje vývoz a dovoz tovaru, ktorý možno použiť na vykonanie trestu smrti alebo mučenie v iných krajinách, a to prostredníctvom zmeny **nariadenia proti mučeniu**³⁰ prijatej v novembri.

Začleňovanie otázok základných práv do rôznych oblastí sa vzťahuje aj na také oblasti, ako je používanie finančných prostriedkov EÚ. V roku 2016 Komisia prijala usmernenie týkajúce sa zaistenia dodržiavania charty pri implementácii **európskych štrukturálnych a investičných fondov**³¹ členskými štátmi.

Pokiaľ ide o **migráciu**, v súvislosti so spoločným vyšetrovaním európskeho ombudsmana týkajúcim sa posúdenia vplyvu vyhlásenia EÚ a Turecka z 18. marca 2016 na ľudské práva, Komisia vyhlásila, že bude naďalej pozorne sledovať vykonávanie vyhlásenia v EÚ aj v Turecku, a to aj z hľadiska dodržiavania ľudských práv³².

Pristúpenie EÚ k Európskemu dohovoru o ľudských právach zostáva pre Komisiu prioritou, v neposlednom rade vzhľadom na jej zákonné povinnosti podľa zmluvy. Pristúpením sa posilnia naše spoločné hodnoty, zvýši sa účinnosť práva EÚ a posilní sa súdržnosť ochrany základných práv v EÚ. Stanovisko Súdneho dvora EÚ z decembra 2014 (ktorým sa návrh zmluvy o pristúpení z roku 2013 vyhlásil sa nezlučiteľný so zmluvami) však vyvolalo mnoho podstatných a zložitých otázok, ktoré si vyžadujú ďalšie rokovania o návrhu skupiny bodov. Komisia v pozícii vyjednávača EÚ preskúmava možnosti, ktorými by sa vyriešili rôzne problémy otvorené Súdny dvorom, v príslušnej pracovnej skupine Rady.

2.3. Zvyšovanie informovanosti o charte

Ak si majú občania uplatňovať svoje základné práva naplno, musia vedieť, aké základné práva majú. Takisto musia vedieť, na koho sa obrátiť, ak sa ich práva porušujú. V októbri 2016 Komisia spustila **sprievodcu základnými právami**,³³ online nástroj, ktorý má pomáhať ľuďom v tomto smere.

Na konferencii, ktorú zorganizovalo holandské predsedníctvo vo februári 2016, o uplatňovaní Charty základných práv EÚ v rámci vnútroštátnych politík, bolo predložených mnoho najlepších postupov

³⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2134 z 23. novembra 2016, ktorým sa mení nariadenie Rady (ES) č. 1236/2005 o obchodovaní s určitým tovarom, ktorý možno použiť na vykonanie trestu smrti, mučenie alebo iné kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie, Ú. v. EÚ L 338, 13.12.2016, s. 1.

³¹ Ú. v. EÚ C 269, 23.7.2016, s. 1.

³² V rozsudku (z 28. februára 2017) vo veciach T-192/16, T-193/16 a T-257/16 Všeobecný súd dospel k záveru, že vyhlásenie EÚ a Turecka nemožno vnímať ako opatrenie prijaté Európskou radou a navyše ani ako opatrenie prijaté žiadnou inou inštitúciou, orgánom, úradom alebo agentúrou Európskej únie (ods. 71).

³³ Tento nástroj, vytvorený na základe nástroja Clarity, ktorý vytvorila Agentúra Európskej únie pre základné práva, je teraz súčasťou Európskeho portálu elektronickej justície; https://e-justice.europa.eu/content_where_to_turn_for_help-459-en.do

a nástrojov, ktoré môžu vnútroštátnym orgánom pomáhať pri posudzovaní toho, kedy a ako treba uplatňovať chartu pri vypracúvaní vnútroštátnych politík a právnych predpisov.

Komisia okrem toho využíva finančné prostriedky EÚ na podporu projektov a sietí analyzujúcich vnútroštátnu judikatúru v súvislosti s chartou a poskytujúcich odborníkom pracujúcim v oblasti práva odbornú prípravu v oblasti jej uplatňovania.

V nadväznosti na *správu* Komisie o *charte* z roku 2015 prijala Rada v júni závery o uplatňovaní charty³⁴ a Európsky parlament prijal v decembri uznesenie o situácii v oblasti základných práv v Európskej únii³⁵. Rozhovory v Rade a Európskom parlamente prispeli k ďalšej informovanosti o vývoji a problémoch v oblasti základných práv v EÚ.

2.4 Kontrola inštitúcií EÚ zo strany Súdneho dvora

V spojených veciach **Ledra Advertising a Mallis and Malli**³⁶ Súdny dvor v rámci odvolania zamietol žaloby o anulovanie a odškodnenie podané občanmi a podnikmi proti zníženiu hodnoty ich vkladov v dvoch bankách na Cypre. Zníženie bolo dohodnuté v memorande o porozumení z roku 2013 medzi cyperskými orgánmi a Európskym mechanizmom pre stabilitu. Súdny dvor zdôraznil, že charta sa vzťahuje na inštitúcie EÚ, aj keď konajú mimo právneho rámca EÚ. Poukázal na to, že Komisia musí zabezpečiť, aby bolo memorandum o porozumení v súlade so základnými právami podľa charty. Obmedzenie práva vlastniť majetok (článok 17 charty) bolo odôvodnené sledovaným cieľom, teda zaistením stability bankového systému eurozóny ako celku, a bezprostredným rizikom finančnej straty, ktorému by boli vkladatelia vystavení, ak by uvedené dve banky skrachovali. Dospel teda k záveru, že sa nemožno domnievať, že Komisia prispela k porušeniu charty.

3. Uplatňovanie charty v členských štátoch a členskými štátmi

3.1 Vývoj v oblasti základných práv a právneho štátu

Charta sa uplatňuje na členské štáty len pri vykonávaní práva EÚ. Postupy v prípade nesplnenia povinnosti proti členským štátom v súvislosti s porušením charty teda možno iniciovať len vtedy, ak sa zistí dostatočné prepojenie s právom EÚ.

Členské štáty sú však povinné rešpektovať hodnoty, na ktorých je Únia založená, aj keď konajú mimo rozsahu vykonávania práva EÚ. Najmä právny štát je nevyhnutnou podmienkou ochrany základných práv. V roku 2014 Komisia predstavila rámec zameraný na riešenie situácií vznikajúcich systémových

³⁴ K dispozícii na stránke: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10005-2016-INIT/sk/pdf>

³⁵ Uznesenie Európskeho parlamentu z 13. decembra 2016 o situácii v oblasti základných práv v Európskej únii v roku 2015 [2016/2009(INI)].

³⁶ Veci C-8-10/15P a C-105-109/15P.

ohrození právného státu, proti ktorým nemožno efektívne bojovať zárukami na vnútroštátnej úrovni ani existujúcimi nástrojmi (predovšetkým postupmi v prípade porušenia povinnosti) na úrovni EÚ³⁷.

Udalosti v Poľsku najmä v súvislosti s Ústavným súdom viedli Komisiu k vydaniu odporúčania v júli 2016³⁸ a doplnenia odporúčania v decembri 2016³⁹ na základe uvedeného rámca. Skutočnosť, že sú nepriaznivo ovplyvnené legitímnosť, integrita a riadne fungovanie Ústavného súdu, bráni účinnej ústavnej kontrole. Riešenie tejto situácie je vecou spoločného záujmu. Ak jeden z členských štátov nerešpektuje zásady právného státu, ohrozené je samotné fungovanie Únie.

V októbri 2016 Európsky parlament prijal uznesenie o zriadení mechanizmu EÚ pre demokraciu, právny štát a základné práva⁴⁰. Komisia uvítala všeobecný cieľ uznesenia, ktorým je zaistenie dodržiavania a presadzovania spoločných hodnôt EÚ⁴¹. Komisia sa však domnieva, že by sa mali čo najviac používať existujúce nástroje a že by sa malo vyhnúť duplikácii. Mnohé existujúce nástroje a subjekty už teraz poskytujú viacero doplňujúcich a účinných nástrojov na podporu a dodržiavanie spoločných hodnôt. Komisia si cení tieto prostriedky a bude na nich ďalej stavať. Medzi základné myšlienky Parlamentu patrilo lepšie sprístupnenie a zviditeľnenie rôznych existujúcich údajov a správ o situácii v oblasti základných práv v členských štátoch, a to aj na vnútroštátnej úrovni. Komisia tento návrh uvítala, keďže mnohé iné subjekty – vrátane Rady Európy a jej Benátskej komisie, Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA) a mimovládnych organizácií – zhromažďujú informácie o právnom štáte, demokracii a základných právach v členských štátoch.

3.2 Usmernenie Súdného dvora určené členským štátom

Súdny dvor EÚ pokračoval (v rámci systému predkladania návrhov na začatie prejudiciálneho konania) v poskytovaní usmernení pre vnútroštátnych sudcov o uplatniteľnosti a výklade charty.

V spojených veciach **Tele2 Sverige AB**⁴² a **Tom Watson e. a**⁴³ Súdny dvor preskúmal právne predpisy v dvoch členských štátoch, v ktorých sa vyžadovalo všeobecné a nerozlišujúce uchovávanie prevádzkových a lokalizačných údajov všetkých predplatiteľov a registrovaných používateľov v súvislosti so všetkými prostriedkami elektronickej komunikácie. Dospel k záveru, že týmito právnymi predpismi boli obmedzené základné práva na súkromný život a ochranu osobných údajov (články 7 a 8 charty). Vzhľadom na široký rozsah a obmedzené záruky uvedených obmedzení sa

³⁷ Oznámenie Nový rámec EÚ na posilnenie právného státu, COM(2014) 158 final, 19.3.2014.

³⁸ Odporúčanie Komisie (EÚ) 2016/1374 z 27. júla 2016 týkajúce sa zásady právného státu v Poľsku; C/2016/570; Ú. v. EÚ L 217, 12.8.2016, s. 53 – 68.

³⁹ Odporúčanie Komisie (EÚ) 2017/146 z 21. decembra 2016 týkajúce sa zásady právného státu v Poľsku, ktoré je doplnením odporúčania Komisie (EÚ) 2016/1374; C/2016/ 8950; Ú. v. EÚ L 22, 27.1.2017, s. 65 – 81.

⁴⁰ Uznesenie Európskeho parlamentu z 25. októbra 2016 o zriadení mechanizmu EÚ pre demokraciu, právny štát a základné práva.

⁴¹ Rozprava v pléne Európskeho parlamentu z 25. októbra 2016.

⁴² C-203/15

⁴³ C-698/15

žiadne z nich nepovažovalo za opodstatnené, a to ani keď ich cieľom bol boj proti závažnej trestnej činnosti. Takýmto cieľom však možno odôvodniť cielené uchovávanie prevádzkových a lokalizačných údajov za predpokladu, že sa obmedzuje na to, čo je skutočne nevyhnutné vzhľadom na kategórie údajov, ktoré sa majú uchovávať, dotknuté komunikačné prostriedky, príslušné osoby a obdobie uchovávania.

Vo veci **GS Media BV**⁴⁴ Súdny dvor vydal rozsudok o **zverejňovaní hypertextových odkazov** v súvislosti so základným právom na slobodu prejavu (článok 11 charty). Mediálna spoločnosť na svojich webových stránkach zverejnila hypertextový odkaz smerujúci čitateľov na webové lokality, na ktorých boli sprístupnené fotografie známej osobnosti vyhotovené časopisom *Playboy*. Keďže vlastník autorského práva nepovolil zverejnenie fotografií na daných webových lokalitách, šéfredaktor časopisu tvrdil, že týmto zverejnením boli porušené autorské práva. Mediálna spoločnosť naďalej sprístupňovala hypertextové a podobné odkazy, zatiaľ čo niektoré z predošlých takýchto odkazov prestali byť dostupné. Vzhľadom na platnú smernicu EÚ o autorských právach⁴⁵ Súdny dvor vydal rozsudok, že každý verejný prenos diela musí povoliť nositeľ autorského práva. Dospel k záveru, že distribúcia hypertextových odkazov na diela na predmetných webových lokalitách bez súhlasu vlastníka autorského práva skutočne predstavovala „verejný prenos“. Pripustil však, že v jednotlivých prípadoch môže byť pre osobu zverejňujúcu odkaz náročné posúdiť, či je potrebné povolenie. V tejto súvislosti je potrebné dosiahnuť primeranú rovnováhu medzi právom vlastníka autorského práva a právom na slobodu prejavu osoby zverejňujúcej odkaz. Avšak bez ohľadu na to, či si táto osoba bola vedomá alebo si mala byť vedomá porušení autorských práv, ako to bolo v tomto prípade, jej konanie predstavovalo „verejný prenos“ bez súhlasu vlastníka autorského práva.

Rozsudok v spojených veciach **Aranyosi a Caldaru**⁴⁶ sa týkal povinnosti členských štátov dodržiavať základné práva podľa charty, najmä **zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania**, pri výkone **európskeho zatýkacieho rozkazu**. Súdny dvor rozhodol, že ak majú výkonné orgány informácie poukazujúce na skutočné riziko neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania v dôsledku podmienok zadržiavania vo vydávajúcom štáte, podľa článku 4 (kde sa zakotvuje absolútne právo) musia pri rozhodovaní o tom, či majú vydať európsky zatýkací rozkaz, vyhodnotiť riziko s ohľadom na danú osobu. Ak sa zistí riziko v súvislosti s danou osobou, výkon európskeho zatýkacieho rozkazu sa musí ohlásiť a môže sa od neho upustiť, ak ani po uplynutí primeraného času nie je možné toto riziko vylúčiť. Pri posudzovaní rizika orgán zodpovedný za výkon náležite zohľadňuje základné **právo osoby na slobodu** a zásadu **presumpcie nevinny** (články 6 a 48 charty).

⁴⁴ C-160/15.

⁴⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES z 22. mája 2001 o zosúladiení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti, Ú. v. ES L 167, 22.6.2001, s. 10 – 19.

⁴⁶ C-404/15, C-659/15.

3.3. Vnútroštátna judikatúra citujúca chartu

Sudcovia na vnútroštátnych súdoch naďalej zohrávajú kľúčovú úlohu pri dodržiavaní základných práv a zásad právneho štátu. Agentúra Európskej únie pre základné práva⁴⁷ zistila, že vnútroštátne sudy sa v roku 2016 naďalej opierali o chartu ako zdroj usmernení a inšpirácie, a to aj v podstatnom počte prípadov patriacich mimo rozsahu pôsobnosti práva EÚ.

Ústredným bodom boli najmä **práva dieťaťa** (článok 24 charty). Vec prejednávaná súdom v Spojenom kráľovstve⁴⁸ sa týkala nigérijského štátneho príslušníka, ktorý mal v Spojenom kráľovstve trvalý pobyt 25 rokov. Jeho dcéry (vo veku 13 a 11 rokov) boli britské občianky. Odvolal sa proti rozhodnutiu o vyhostení prijatému na základe verejného poriadku. Súd zmenil rozhodnutie prvostupňového súdu s tým, že uvedený súd neuznal existenciu práva dieťaťa za udržiavanie pravidelného osobného vzťahu a priameho kontaktu s oboma rodičmi, pokiaľ to nie je v rozpore s jeho záujmom (článok 24). Toto ustanovenie charty sa v kontexte cudzineckého práva vyložilo ako „samostatné právo“.

V ďalšej veci švédsky súd využil článok 24 charty ako jediný právny zdroj na výklad vnútroštátneho trestného práva spôsobom zohľadňujúcim potreby dieťaťa⁴⁹. Bežným trestom pre osoby pomáhajúce cudzincovi vstúpiť do Švédska za protihodnotu sú tri až štyri mesiace vo väzbe. V tomto prípade však súd uznal, že príslušnú osobu motivovala túžba pomôcť deťom. Uložil teda len podmienený trest doplnený verejnoprospešnou prácou, a to vzhľadom na článok 24 charty a povinnosť štátnych orgánov zohľadniť záujem dieťaťa.

4. Oddiel o zameraní: Výročné kolokvium o základných právach v roku 2016: pluralita médií a demokracia

Výročné kolokvium o základných právach je jedinečným priestorom na dialóg, kde sa rozvíja vzájomná spolupráca a politická angažovanosť pri podpore a ochrane základných práv v EÚ. Ponúka príležitosť na identifikáciu a realizáciu konkrétnych politických opatrení v súvislosti s aktuálnymi otázkami základných práv.

Počas druhého výročného kolokvia (17. až 18. novembra 2016) sa z hľadiska základných práv preskúmali viaceré prepojenia medzi slobodnými a pluralistickými médiami a demokraciou⁵⁰. Vnútroštátni a európski tvorcovia politik, medzinárodné organizácie a organizácie občianskej spoločnosti, šéfredaktori, novinári, vnútroštátne regulačné orgány, zástupcovia rôznych združení novinárov a médií a IT spoločností, akademickej obce, sudcov a iných odborníkov pracujúcich

⁴⁷ Výročná správa Agentúry Európskej únie pre základné práva za rok 2016, ktorá bude zverejnená v máji 2017.

⁴⁸ Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) Adebayo Abdul/Secretary of State for the Home Department, [2016] UKUT 106 (IAC).

⁴⁹ Skåne and Blekinge, Odvolací súd, vec B 7426-15, rozhodnutie z 5. decembra 2016.

⁵⁰ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=31198

v oblasti práva predkladali návrhy na kľúčové opatrenia pre všetkých zainteresovaných, ktoré sa premietli do záverov z kolokvia, ktoré Komisia zverejnila krátko po tomto podujatí.⁵¹

Jednou z tém bola ochrana slobody a nezávislosti médií pred politickým a finančným tlakom. Účastníci poukázali na význam nezávislosti regulačných orgánov pre médiá a vyzvali na rýchle prijatie legislatívneho návrhu Komisie na zmenu smernice o audiovizuálnych mediálnych službách⁵².

Ďalšou oblasťou rozhovorov bolo posilnenie pozície novinárov a ich ochrana pred nátlakom, hrozbami, fyzickým ubližovaním a nenávisťnými prejavmi. Účastníci poukázali na dôležitosť boja proti beztrestnosti v prípade trestných činov a prejavov nenávisťi voči novinárom, najmä ženám. V rámci nadväzujúcich opatrení sa zabezpečí financovanie EÚ pre projekty v oblasti plurality médií, ochrany novinárov a boja proti nenávisťným prejavom online. V novembri 2016 Komisia spustila celoeurópsku kampaň a rok cielených opatrení zameraných na boj proti násiliu na ženách a na predchádzanie takémuto násiliu⁵³ vrátane násillia v médiách.

Účastníci sa zamerali aj na výzvy a príležitosti vznikajúce v zblížujúcom sa mediálnom prostredí. Diskutovalo sa o úlohe etického žurnalizmu a mediálnej gramotnosti, ako aj o finančnej udržateľnosti kvalitnej tlače a investigatívneho žurnalizmu. Súčasťou týchto diskusií bola aj téma vplyvu, ktorý môže mať používanie algoritmov alebo šírenie falošných správ na pluralitu médií a informovanú demokratickú rozpravu. V rámci nadväzujúcich opatrení sa zabezpečili finančné prostriedky na mediálnu gramotnosť, podporu stanovenia osvedčených postupov pri podpore kvalitných informácií a na začatie posúdenia vplyvu a verejných konzultácií Komisie⁵⁴ o ochrane informátorov.

5. Záver

Najnovší vývoj v EÚ a inde sa spája s vážnym ohrozením základných práv. Komisia situáciu naďalej dôsledne sleduje a zaviazala sa zabezpečiť vysokú úroveň ochrany základných práv v EÚ. Zintenzívni svoje opatrenia tak, aby zaistila, že všetky legislatívne návrhy a opatrenia EÚ sú úplne v súlade s chartou. Plánuje zaručiť, aby všetky orgány viazané chartou naďalej túto chartu dodržiavali.

Dôležitosť systému brzd a protiváh v demokratických spoločnostiach, najmä kľúčovú úlohu najvyšších a ústavných súdov pri dodržiavaní spoločných hodnôt EÚ, nemožno preceňovať. Túto úlohu treba podporiť pri úplnom dodržaní nezávislosti súdnictva. V demokratických spoločnostiach je rozhodujúci nezávislý vonkajší dohľad (a to aj v rámci Európskeho dohovoru o ľudských právach). Treba tiež rozvíjať a uchovávať kľúčovú úlohu organizácií občianskej spoločnosti pri obnove angažovania sa za demokraciu, právny štát a základné práva.

⁵¹ http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf

⁵² Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa mení smernica 2010/13/EÚ o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správny opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb s ohľadom na meniace sa podmienky na trhu, COM/2016/0287 final, 25.5.2016.

⁵³ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3946_en.htm.

⁵⁴ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54254.